

¹Миннегалиева Л.И., ¹Хуснутдинов Д.Х.
¹ЖБ ФМБМ «Қазан (Еділ) федералды университеті»
Ресей, Қазан
e-mail: minnegalieva27@mail.ru

ОРЫС ТІЛДІ ОҚУШЫЛАРҒА ТАТАР ТІЛІН ҮЙРЕТУГЕ АРНАЛҒАН РӨЛДІК ОЙЫНДАР

Аңдатпа. Азаматтық бірегейлікті қалыптастырудың негізгі элементтерінің бірі - Ресей халықтарының ана тілдерін үйрену, еліміздің мәдени және тілдік әртүрлілігін сақтау. Бұл мәселені шешу үшін ана тілдерін үйренуге ынталандыру тетіктерін қалыптастыру қажет.

Мотивациялық механизмдер – бұл өзара байланысты бірліктердің динамикалық және теңгерімді жүйесі. Ана тілдерін сақтауға және оқуға деген қызығушылықтың өсуі мен пайда болуына ықпал ететін факторлардың ішінде татар тілінде электронды білім беру ресурстарының (анықтамалық-ақпараттық, мәдени-ағарту, ғылыми, ғылыми-көпшілік, оқу-ағарту- әдістемелік) қолданыс аясын кеңіту. Орыс тілді балалардың татар тілін үйренуге деген ынтасын арттыру үшін мұғалім сабақты қызықты және мазмұнды болатындай етіп құрылымдауы қажет.

Мақалада ойын технологияларының орыс мектептерінде татар тілін үйренудің әртүрлі кезеңдерінде үлкен рөл мен маңызды рөл атқаратындығы сөз болады және татар тілі сабағында жаңа тілдік материалды беруде, оқытылатын лексикалық-грамматикалық материалды бекітуде, белсендіруде ойын жағдаяттары ерекше рөл атқаратындығын дәлелдеп көрсеткен

Тірек сөздер: ойын технологиялары, инновациялар, татар тілін оқыту, мотивация.

¹Миннегалиева Л.И., ¹Хуснутдинов Д.Х.
¹ФГАОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет»
Россия, Казань
e-mail: minnegalieva27@mail.ru

Ролевые игры в обучении русскоязычных школьников татарскому языку

Аннотация. Одним из основных элементов формирования гражданской идентичности является изучение родных языков народов России, сохранение культурно-языкового разнообразия нашей страны. Для решения этой проблемы необходимо формирование механизмов мотивации к изучению родных языков.

Мотивационные механизмы представляют собой динамическую и сбалансированную систему взаимосвязанных единиц. Среди факторов, способствующих росту и возникновению интереса к сохранению и изучению родных языков, следует отметить внедрение электронных образовательных ресурсов на татарском языке (справочно-информационного, культурно-просветительского, научного, научно-популярного, учебно-методического характера). Для повышения мотивации к изучению татарского языка для русскоговорящих детей, учителю необходимо структурировать уроки так, чтобы они были интересными, познавательными.

В статье рассматриваются проблемы использования игровых технологий на разных этапах изучения татарского языка в российских школах. Указывается на то, что при изучении татарского языка игровые стратегии играют особую роль в освоении нового языкового материала, закреплении лексического и грамматического материала. Также авторы статьи отмечают, что применяемые на уроках игровые технологии выполняют функцию организации разговорной деятельности русскоязычных обучающихся.

Ключевые слова: игровые технологии, инновации, преподавание татарского языка, мотивация.

¹Minnegalieva L.I., ¹Khusnutdinov D.H.
¹Kazan (Volga region) Federal University
Russia, Kazan
e-mail: minnegalieva27@mail.ru

Role-playing games in teaching russian-speaking schoolchildren the tatar language

Abstract. One of the main elements of the formation of civil identity is the study of the native languages of the peoples of Russia, the preservation of the cultural and linguistic diversity of our country. To solve this problem, it is

necessary to develop mechanisms of motivation for learning native languages.

Motivational mechanisms are a dynamic and balanced system of interconnected units. Among the factors contributing to the growth and emergence of interest in the preservation and study of native languages, it should be noted the introduction of electronic educational resources in the Tatar language (reference and information, cultural and educational, scientific, popular science, educational and methodological nature). To increase motivation for Russian-speaking children to learn the Tatar language, the teacher needs to structure lessons so that they are interesting and educational.

The article discusses the problems of using gaming technologies at different stages of learning the Tatar language in Russian schools. It is indicated that when studying the Tatar language, gaming strategies play a special role in mastering new language material and consolidating lexical and grammatical material. The authors of the article also note that the gaming technologies used in lessons perform the function of organizing the conversational activities of Russian-speaking students.

Key words: gaming technologies, innovation, teaching the Tatar language, motivation.

Кіріспе

Балалардың танымы бай, дені сау болып өсуі үшін ойынның маңызы зор. Егер ересектер үшін бұл бос уақытында көңіл көтеру, демалу, уақыт өткізу тәсілі болса, бала үшін ойын нағыз еңбекке, өмірлік күреске, қызметке дайындық болып табылады.

Оқушылардың білім, білік дағдыларын жетілдіруде, жазбаша немесе ауызша өз бетінше пікір айта білуге үйретуде, білім мен тәрбиенің бірлігіне қол жеткізуде, сонымен қатар балалардың тіл ғылымына деген қызығушылығын арттыруда ойындардың маңызы зор. Сабақта орынды қолданылған ойындар оқушылардың белсенділігін арттырып, зейінін сабақ материалына аударып, шығармашылық көңіл-күй туғызады. Ойын барысында оқушы ғылым негіздерін меңгерумен қатар өз пікірін дәлелдей білуге де дағдыланады.

Бала мектеп табалдырығын аттаған кезде пайда болатын психологиялық кедергілерді тез жеңу тәсілі ретінде оқу-тәрбие үрдісінде ойындар мен оның элементтерін пайдалану өте тиімді. Сондықтан сабаққа ойын, ойын жағдаяттарын енгізу қажет. Ойын жағдайлары оқушыларға материалды жақсы түсінуге көмектеседі. Ойын балалардың ептілігі мен зерделілігін тәрбиелейді, қимыл-қозғалыс пен ырғақ баланың санасына шығармашылық сезімін ұялатады.

«Ойын – қоршаған орта туралы ұғымдарды баланың рухани әлеміне әкелетін үлкен жарық терезе. Ойын – қызығушылық пен білімге құштарлықтың отын тұтандыратын көлік», - дейді В.А. Сухомлинский.

Орыс мектептерінде татар тілін оқытудың әртүрлі кезеңдерінде де ойын технологиясының рөлі мен маңызы зор. Татар тілі сабағында жаңа тілдік материалды беруде, меңгерілген лексикалық және грамматикалық материалды бекітуде және белсендіруде ойын жағдаяттары ерекше рөл атқарады. Олар татар тілінде оқушылардың сөйлеу әрекетін ұйымдастыру қызметін де атқарады.

Осылайша, ойын бала өмірінде маңызды рөл атқарады және білім мен тәрбиенің маңызды көзі болып табылады.

Тақырыптың зерттелу деңгейі. Бұл тақырыпты көптеген авторлар қарастырған. Бұл мәселе татар тілін оқыту әдістемесінде белгілі дәрежеде зерттелді. Біз оны А.С. Асадуллин, Ф.С. Сафиуллина, Ф.Ф. Харисов, Ч.М. Харисова, К.С.Фатхуллова, С.Х. Айдарова, М.М. Шакурова және т.б. қызметтерінен таба аламыз.

Мақаламыздың әдістемелік негізін Ф.Ф. Харисовтың «Татар тілін шет тілі ретінде оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері» (2016), А.Ш. Асадуллин, Р.А. Юсуповтың «Орыс тілді балаларға татар тілін оқыту әдістемесінің негіздері» (1998), И.Л. Литвинов «Орыс мектебінде татар тілі: 1-сыныпқа (орыс тілі топтары) арналған сабақтың әдістемелік әзірлемелері» (1994), Ч.М. Харисованың «Орыс мектебінде татар дыбысын үйрету» (2001), Ф.М. Хисамова, Р.А. Борганованың «Татар тілін үйренетін аналар» (1994), С.Х. Айдарованың «Ойын арқылы білу» (1998), «Орыс тілді оқушыларды татар тіліне оқыту үдерісіндегі жаттығуларды дифференциациялаудың дидактикалық шарттары» (2001), «Татар тілі сабақтарындағы ойындар» (2004)

еңбектерін қарастыра отырып зерттедік.

Негізгі бөлім

Ойын баланың іс-әрекеті мен өмірінің ажырамас бөлігі болып табылады. Ойын тәрбие құралы ретінде балалардың жеке тұлға ретінде жетілуіне, қалыптасуына, өзгеруіне түрткі болып табылады. Бала ойын арқылы жақсырақ білім алады және тәрбиеленеді. Ойнап жүріп көп нәрсені үйренеді, шеберлікке қалыптасады. Ойын түрінде ұйымдастырылған сабақтар баланың ғылымға деген қызығушылығын арттырып, дербестігін дамытады.

Балалардың рухани байып, дене жағынан сау болып өсуі үшін ойындардың маңызы зор.

«Әр сабақ сайын қызықсыз тапсырмаларды қайталаудың орнына, қызықты жаңалықтар ашу оқушының санасын қызықтырады, білімін кеңейтеді және шығармашылық ізденіске шабыттандырады. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балалар мен оқушылардың білім сапасын арттыру, шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін жаңа технологияларды сабақта меңгерту, қолдану туралы соңғы кезде көп айтылып та, жазылып та жүр. [Хасанова, <https://infourok.ru/uennar-asha-balalarni-tugan-teld-sylsherg-yrt-1228081.htm>]

«Оқу үрдісінде жаңа технологияларды пайдалану – уақыт талабы. Бүгінгі таңда мұғалімнен оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастырумен қатар балаларды жанына жақын тарту арқылы да ойлау қабілетін дамыту, рухани және физикалық дамуын қамтамасыз ету, өз пәнін өте жақсы білу, т.б көп нәрсе талап етілуде. Ал ол үшін ұстаз тұлғасына сыни көзқараспен қарап, жаңашылдыққа ұмтылып, заман тынысын сезініп, білім беруді үздіксіз жетілдіріп, оқу-тәрбие үрдісіне жақын шығармашылықпен жұмыс істеу қажет [Г.К. Ғабдрахманова, <http://kazanobr.ru/node/3623>].

Шет тілін үйрену кезінде ойын қызықты және ынталандырушы фактор болып табылады. Мақсатты бағыт бойынша ойын арқылы дидактикалық тәрбиелік (тәуелсіздікке тәрбиелеу, белгілі бір бағытта тәрбиелеу, дүниетанымдық және т.б.); дамытушылық (зейін, есте сақтау,

сөйлеу, ойлау, оқу әрекетін және т.б. дамыту); әлеуметтену (қарым-қатынасқа үйрету және т.б.) Оқыту үдерісін интенсификациялауды белсендіру үшін ойынды ұғымдарды меңгеру, тақырыпты меңгеру, жаңа материалды түсіндіру және бекіту, сөйлеу әрекетінің ауызша түрлерін оқыту кезінде технология ретінде пайдалануға болады. [Селевко, 2007: 13 б.]

Оқушылардың білім, білік дағдыларын жетілдіруде, жазбаша немесе ауызша өз бетінше пікір айта білуге үйретуде, білім мен тәрбиенің бірлігіне қол жеткізуде, сонымен қатар балалардың тіл ғылымына деген қызығушылығын арттыруда ойындардың маңызы зор. Сабақта орынды қолданылған ойындар оқушылардың белсенділігін арттырып, зейінін сабақ материалына аударып, шығармашылық көңіл-күй туғызады. Ойындар барысында оқушы ғылым негіздерін меңгерумен қатар өз пікірін дәлелдей білуге де дағдыланады.

Бұл дағдылар ерте заманнан бері тәрбие мен оқыту процесінде қолданылып келеді. Қазіргі кезде ойын арқылы оқыту мемлекеттік педагогикада, мектепке дейінгі тәрбие мен бастауыш мектептерде кеңінен қолданылады.

5-6 сынып оқушыларына татар тілін үйретуге арналған рөлдік ойындар

21 ғасыр мектебін дәстүрлі білім беру түрлерімен шектелуге болмайды. Білім беру жүйесіндегі ілгерілеу оның мазмұны инновациялық процестермен толықтырылғанда ғана болады.

Татарстан Республикасында тұратын халықтар достығын нығайту, оқушылардың қарым-қатынас дағдыларын жетілдіру, өз пікірлерін дәйекті және дәлелді түрде жеткізу, қорытынды шығару, пікірталас жүргізу, бір-бірімен қарым-қатынас мәдениетін дамыту т.б белсенді түрде қолға алынуда. Жалпы, балаларға татар тілінде тиімді білім мен тәрбие беру бағытында жұмыс жасау – біздің міндетіміз.

Орыс мектептерінде татар тілін оқытудың әртүрлі кезеңдерінде ойын технологиясының рөлі мен маңызы даусыз. Татар тілі сабақтарында жаңа тілдік материалды беруде, меңгерілген лексикалық-грамматикалық материалды

бекітуде және белсендіруде ойын жағдаяттары ерекше рөл атқарады. Олар татар тілінде оқушылардың сөйлеу әрекетін ұйымдастыру қызметін де атқарады.

Әдістемелік тұрғыдан ойластырылған ойын, бір жағынан, оқушының оқылатын тілге деген сүйіспеншілігін оятса, сөйлеу дағдысын дамытуға, сөйлеу әрекетін табиғи нормаларға жақындатса, екінші жағынан, тілмен тиімді жұмыс істеуге ықпал етеді. Әрі тиімді ойын тәрбиенің коммуникативтік бағытының талаптарына жауап береді.

Рөлдік ойындар орыс балаларына татар тілін үйретудің белсенді әдісі болып табылады. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артып, тілді меңгеру, сөйлеу материалын игеруге пайдалы болады.

Рөлдік ойынды жұппен де, топпен де ойнауға болады. Бұл кезде қатысушылар ауызекі сөйлеуде де, вербалды емес жағдайларда да бір-біріне әсер етеді. Балалар табиғи түрде бірдеңе айтуды, кез келген нәрсе туралы сұрақ қоюды немесе әңгімелесушіге жауап беруді қажет етеді.

Ойын ақыл-ой әрекетін белсендіріп, білім деңгейін кеңейтеді. Ойындар барысында оқушылардың білім, білік дағдылары жетілдіріледі. Оларда бірлік пен бір-біріне көмектесуге деген ұмтылыс пайда болады. Балалар ойын барысында қуанып, істеп жатқан істеріне қанағаттануы керек. Сондай-ақ ойын барысында балалардың қабілеттерін дамыту жұмыстарын жүргізу қажет. Ойын жеңіске деген қызығушылықты оятады, сондықтан мектеп оқушылары тапсырмаларды дәл орындауға және ойын ережесін сақтауға тырысады.

Сабақ құрылымына іс-әрекетті, сюжеттік, рөлдік ойындарды, лексикалық-грамматикалық ойындарды, түрлі жұмбақтарды, кестемен жұмысты қосу өте жақсы. Бұларды пайдалану механикалық есте сақтауды азайтып, санаға жақсы сіңеді.

Сабақта шынайы өмірлік суреттерге жақын жағдаяттар болуы керек. Мысалы, «Кітапханада», «Асханада», «Мектепте», «Қонақ үйде», «Базарда», «Біздің отбасы», «Мен әжеме қонаққа барамын», «Мен ауылды жақсы көремін», «Мен Татарстанда

тұрамын», «Дүкенде» т.б.

«Азық-түлік дүкені», «Ас үйде» тақырыптарын меңгергенде рөлдік ойындарды қолдану тиімдірек. Нысанның нақты жақтарын: түсі, пішіні, өлшемін атау мүмкіндігі іске қосылады. Сұрақ қою, оларға жауап беру, реплика, диалог құру қабілеттері дамиды.

Оқушылардың білім, білік, дағдыларын қалыптастыру және дамыту мақсатында татар тілінде сөйлеуге үйретуде математика, сөзжұмбақ, ән, тақпақ, жұмбақ, сөзжұмбақтардың практикалық маңызы зор.

Белгілі бір сабақта қажетті тәсілдерді таңдай білу, сабаққа жақсы бағыт-бағдар беру, сабақта мейірімділік пен өзара түсіністік тудыру қажет.

Рөлдік ойындар орыс мектебінде татар тілін оқытудың белсенді әдісі болып табылады. Дегенмен, біз талдаған орыстілді балаларға арналған татар тіліндегі оқулықтарда рөлдік ойындар белсенді қолданылмағанын айта кету керек. Жаттығулардың көпшілігі жұптық жұмысқа арналған. Осы жағдайларды ескере отырып, ситуацияларды құру және рөлдік ойындарды қолдану өте тиімді болады.

Оқыту-білім беру үрдісінде ойын технологиясын қолдануды бастамас бұрын, ең алдымен ойын арқылы қандай тақырыптарды меңгертуге болатындығын анықтау қажет. Ойынды ұйымдастырған кезде уақыттың бөлінуін дәл анықтау қажет, өйткені демалыс уақытында ойын ережесі бұзылып, ойынның тиімділігі төмен болуы мүмкін.

Осылайша, біз оқыту процесін ұйымдастыру мен басқарудың тиімділігіне негізделген кейбір педагогикалық технологиялар мен оқушылардың белсенділігін белсендіру мен белсендіруге бағытталған технологияларға шолу жасадық, олардың негізгі ерекшеліктері мен татар тілінде қолданылуының сәтті аспектілерін атап өттік.

Назар аударатын негізгі қағида – Татар тілі оқулықтарының авторлары тілді ғылым ретінде емес, қарым-қатынас құралы ретінде оқыту мүмкіндігін есте ұстауы керек.

Рөлдік ойындардың басқа ойын түрлерінен артықшылығы көп.

1. Көркем ойын баладан сол немесе басқа тапсырманы нақты, заттай өніммен орындауды талап етпейді.

2. Ойын арқылы баланың әр түрлі жағдайда өзін қалай ұстайтынын, өзін қалай көрсететінін анық көруге болады.

3. Балалардың қарым-қатынас деңгейі, сөздік қоры және диалогқа байланысты сөйлеуі дамиды, өзін-өзі ұстау дағдылары қалыптасады.

Көптеген адам әрекеттері сияқты рөлдік ойындар өздігінен пайда болмайды. Балаға ойын ойнауды білетін адам (мұғалім, ата-ана, т.б.) үйретеді.

Рөлдік ойынды ұйымдастырудың ережелері бар:

1. Оқушылар өзін еркін және тең сезінуі керек, мұғалімнің және бағынатын адамның қысымын сезінбей, ойнақы ойыншы ретінде сезінуі керек.

2. Ойынның әр кезеңінде ойын оқушы ойынның жаңа және күрделі жақтарын аша алатындай етіп құрылуы керек. Ойынның сюжетін түсіну оның сәтті болуын қамтамасыз етеді; серіктестің не істеп жатқанын түсіну онымен сөйлесудің негізгі шарты болып табылады.

3. Ойынның шарты оқырманға түсінікті болуы керек.

Ойында қиындықтар туындаған кезде жағдайдан шығып, сюжетті тез және кәсіби түрде өзгерте білу мұғалім үшін өте маңызды қасиет.

Бұл шарттарды жүзеге асыру оқушылардың өмірін қызықты ету, ойын атмосферасын жағымды эмоциялармен толтыру үшін қажет. Шет тілін үйрену кезінде ойын қызықты және ынталандырушы фактор болып табылады. Ойын ұғымдарды меңгертуде, тақырыпты меңгертуде, жаңа материалды түсіндіруде және оны бекітуде жағымды технология ретінде пайдалануға болады.

Ойын барысында баланың психикалық дамуы ғана емес, жеке тұлғаның да дамуы байқалады. Ойынға әртүрлі рөлдерге еніп, бала өмірдегі адамдардың іс-әрекетін қайталайды, олардың арасындағы қарым-қатынасты, эмоция мен сезімді ойынға ауыстырады.

Ойынға педагогикалық әсер етудің мақсаты – балалардың ойын дағдыларын қалыптастыру, сюжет мазмұнын түсіндіру және қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру.

Сонымен, біздің тарапымыздан рөлдік ойындардың бірнеше мысалдары:

«Аукцион» ойыны.

Аукционға қатысты заттарға «төлеу» келесі формаларда болуы мүмкін: сұрақ қою, сөздерді аудару, сөз тіркестерін немесе сөйлемдер құру, сонымен қатар заттардың ерекше белгілерін атай білу: түсі, дәмі, пішіні, өлшемі; көшірмелерді, диалогтарды және шағын мәтіндерді құру. Сабақты осылай ұйымдастыру татар тілін үйренуге деген қызығушылықты арттырып, балалардың белсенділігін арттырады.

«Татар тілін сүйетіндер» клубының отырысы.

Әр тоқсанның соңында жиналыс ұйымдастыруға болады. Ол татар тілінің теориялық және практикалық білімі мен дағдыларын тереңдету мақсатында ұйымдастырылған. Әрбір сессия белгілі бір тақырыпқа арналған. Үй тапсырмасы ретінде тақырып бойынша спектакль қою немесе шағын теориялық презентациялар дайындау ұсынылуы мүмкін.

«Аудармашы» рөлдік ойыны.

Оқушыларға тақырып беріледі. Бірінші оқушы бұл тақырыпты орыс тілінде дамытады, ал екінші оқушы аударады.

«Журналист» рөлдік ойыны.

Бірінші студент – журналист, ал басқа студент (бірнеше студент болуы мүмкін) белгілі адамнан сұхбат алады.

«Сен кімсің?» рөлдік ойын

Бірінші оқушыға алдын ала рөл беріледі (Мәселен, сіз белгілі суретші, ақын Бақы Орманшесіз), басқалары оның кім екенін білу үшін оған әртүрлі сұрақтар қояды.

«Көрнекті тұлғалар» рөлдік ойыны.

Әр оқушы атақты адамды таңдайды және алдымен ол туралы айту керек. «Көрнекті тұлға» мұғалімнің үстеліне келеді, ал басқа оқушылар оған сұрақтар қояды. Бұл ойыншы рөлді тез ашпау үшін сұрақтарға тікелей жауап бермейді. Топтағы оқушылар бұл адамды таныса, фамилиясын қағазға жазып, мұғалімге

береді. Бірнеше дұрыс жауап табылғаннан кейін мұғалім ойынды тоқтатып, жеңімпазды анықтайды.

«Көршілер» рөлдік ойыны.

1. Алдымен оқушылар көршілері туралы айтады. Мұғалім оқушылардан көршілерімен қалай өмір сүретіндерін сұрайды: көршілері оларды мазалайды ма, әсіресе оларды не мазалайды (қажетсіз қағу, теледидарды қатты дауыспен қарау, музыка тыңдау және т.б.). Тақтаға көршілердің көңілі толмау себептері жазылады. Содан кейін топ жұптарға бөлініп, тапсырмалар таратылады. Әр жұп берілген себептердің бірін таңдап, диалог құрап, сахналайды. Осыдан кейін ерлі-зайыптылар қайтадан жиналып, көршілерімен жақсы өмір сүру ережелерін белгілейді.

2. Бұл ойын деректер жинауға негізделген. Ойынға қатысушылар мерекелік дастарханға шақырылады. Үстел басында қатар отырған, бір-бірін бір рет көрген сияқты, бірақ қашан, қалай кездескендерін есіне түсіре алмайтын адамдар арасында әңгіме өрбиді. Ойыншылардың басты мақсаты – сол кездесуді анықтау. Әңгімелесу барысында қонақтар бір-бірімен танысады, қайда тұрады, қайда оқиды және т.б. деп сұрайды.

«Сәйкесінді тап» рөлдік ойыны.

1. Ойын басталмас бұрын әр оқушы ақпараттың бір бөлігі жазылған карточкаларды алады да, екінші бөлігін (яғни өз жұбын) табу керек. Мұндай ойындарды сөйлемдер, диалогтар, әңгімелер құру кезінде белсенді қолдануға болады.

2. Топтағы әр оқушының жұптары бар, бірақ жұптары белгісіз. Әр оқушы бір-біріне сұрақ қою арқылы жұп табуы керек. Мұғалім ойынға қатысушыларға белгілі бір уақытта саяхаттауды жоспарлауды ұсынады. Ол үшін белгілі бір шарттар орындалуы керек. Қатысушылардың міндеті – серік табу. Осы мақсатты негізге ала отырып, оқушылар бір-біріне жақындап, бірге саяхатқа шығуды ұсынады, жоспарларын сұрайды, саяхат шарттарымен таныстырады. Ойыншылар өздерінің сәйкестігін тапқанша бір-бірімен осылай сөйлеседі.

3. Ойынға қатысушылар екі карта

алады. Бірінші картада қызығушылық аймағы, әдеттер, ал екіншісінде - берілетін сыйлықтың атауы жазылады. Сыйлықты дұрыс ұсыну үшін бір-бірінің әдеттерін, қызығушылықтарын жақсы білу керек. Мұны өзара әрекеттесу кезінде ғана анықтауға болады.

«Сұхбат» рөлдік ойыны.

Сұхбат өткізу үшін ең маңыздысы кесте немесе диаграмма түрінде ұсынылатын сұрақтарды құрастыру болып табылады.

1. Алдымен сұхбат алушы туралы барлық ақпаратты білу керек.

2. Кім? не? қайда? қашан? неге Қалай? сияқты сұрақтар Иә немесе жоқ сұрақтарын қолданбаңыз.

3. Сұрақтарды дайындау кезінде аудиторияның пікірін ескеру қажет.

4. Әңгімелесуші сұрақты түсінбесе, сұрақты нақтылаңыз.

5. Соңғы сұрақ қорытынды сипатта болуы керек. Ақырында, сұхбаттасыңыз аудиторияға не айтқысы келетінін білуіңіз керек. Сауалнама келесідей ұйымдастырылуы мүмкін:

Тақтаға 4-5 оқушы шығады, тақтадағы сұрақтың жауабын тақтамен сурет салу арқылы шығару керек. Басқа ойыншылар да өздерін суретке түсіреді. Содан кейін олар топтарға бөлініп, кез келген жағдайда өздерін қалай ұстайтындарын талқылайды.

- ойын жағдайы: «Қонақжайлылық»;

- рөлдік ойын: «Ойыншықтар дүкені»

«Біз қазірдің өзінде ересекпіз – мектепке апаратын жолдар» жобасы бойынша:

- «Телефонмен сөйлесейік» ойын жағдайы;

- ойын жағдайы: «Командир»;

- ойын жағдайы: «Кафе»;

- ойын жағдайы: «Сұхбат»;

- сюжетті рөлдік ойын: «Туған күн»;

- сюжетті рөлдік ойын: «Көңілді саяхат».

Бұл ойындардың білім беру мүмкіндіктері керемет және балалар ұсынылған жағдайларда олармен еркін айналыса алады. Сонымен бірге балалардың іс-әрекетке деген қызығушылығы артып, тілді және сөйлеу

материалын меңгеру пайдалырақ болады. Рөлдік ойынды жұппен де, топпен де ойнауға болады. Бұл кезде сөйлеуге тәуелді және сөйлеуге тәуелді емес жағдайларға қатысушылардың екеуі де бір-біріне әсер етеді. Балалардағы табиғи бір жолмен бірдеңе айту, бір нәрсе туралы сұрақ қою немесе сұхбаттасушыға жауап беру қажеттілігі туындайды.

Қорытынды

Бала өмірінде әртүрлі сипаттағы ойындар ерекше маңызды орын алады. Ойынның ақыл-ой әрекетін жақсартумен қатар тәрбиелік және тәрбиелік мақсаттары да бар. Бастауыш сынып оқушылары үшін ойынның маңызы ерекше. Мұғалім ойындарды балалардың іс-әрекетіне сай етіп ұйымдастыруы керек.

Сабақта ойын элементтерін пайдалану мұғалімнен үлкен әдістемелік дайындықты, тәжірибені қажет етеді. Сондай-ақ ойынның қызықты және қызықты ұйымдастырылуы маңызды. Сонымен қатар ойынның тәрбие мен тәрбие құралы екендігі де назарда болуы керек. Өтілген тақырыптан кейін өткізілген ойындар саралауда тиімді. Орыс мектептеріндегі балаларды татарша сөйлетуге үйретуде мұғалімнің «Дұрыс айттым ба?» деген ойыны оқушылардың сөздік қорын молайтады. Бұл табиғи қорқынышты жеңуге де көмектеседі.

Бұл мақалада орыс балаларына татар тілін оқытуда рөлдік ойындарды қолдану мәселесі көтерілді. Осы мәселені шешу және сұрақтарға жауап іздеу барысында мынадай қорытындыға келдік:

- орыс балаларына татар тілін үйретуде рөлдік ойындарды пайдалану өте маңызды, олар оқу материалын жеңілдетеді және шет тілін үйрену процесін қызықты етеді;

- татар тілін шет тілі ретінде оқытуда рөлдік ойындарды қолданудың рөлі туралы жазылған теориялық еңбектердің саны күн санап артып келеді, олардың ішінде әсіресе Ф.Ф. Харисовтың «Татар тілін шет тілі ретінде оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері» (2016), А.Ш. Асадуллин, Р.А. Юсуповтың «Орыс тілді балаларға татар тілін оқыту әдістемесінің негіздері» (1998), И.Л. Литвинов «Орыс мектебінде татар тілі:

1-сыныпқа (орыс тілі топтары) арналған сабақтың әдістемелік әзірлемелері» (1994), Ч.М. Харисованың «Орыс мектебінде татар дыбысын үйрету» (2001), Ф.М. Хисамова, Р.А. Борганованың «Татар тілін үйренетін аналар» (1994), С.Х. Айдарованың «Ойын арқылы таным» (1998), «Орыс тілді оқушыларды татар тіліне оқыту үдерісіндегі жаттығуларды дифференциациялаудың дидактикалық шарттары» (2001), «Татар тілі сабақтарындағы ойындар» (2004) диссертациялары мүмкін. атап өтілсін. Олар ойынның оқытудағы рөлін көрсетіп қана қоймайды, сонымен қатар өз қызметтерінде ойынның әртүрлі түрлеріне мысалдар келтіреді;

Сонымен, татар емес ұлт балаларына татар тілін оқытудың бастапқы кезеңінде сабақта және сабақтан тыс уақытта ойындарды пайдалану оң нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Шебер ұйымдастырылған ойын ғана балалардың шет тіліне деген қызығушылығын оята алады.

Сабақта рөлдік ойындарды қолдану үшін мұғалімнің үлкен әдістемелік дайындығы болуы керек және ойынды қызықты әрі қызықты етіп ұйымдастыруы қажет. Татар және орыс тілдерін өзара байланысты оқыту жан-жақты білім беруді, осы тілдерді оқытудың максималды мүмкіндіктерінің әдістемелік тығыз бірлігін қамтамасыз етеді. Бұл студенттерге сөйлеу әрекетінде берік білім мен дағдыларды қалыптастыруға, сонымен қатар оқу процесін оңтайландыруға мүмкіндік береді.

Біздің басты мақсатымыз – орыс тілді балалардың бойында татар тіліне, оның өнері мен мәдениетіне деген құрмет сезімін ояту, Татарстан Республикасында тұратын халықтар достығын арттыру, оқушылардың тиісті сөйлеу дағдыларын жетілдіру, өз пікірлерін дәйекті түрде дәлелдеу, қорытынды жасау, пікір таластыру, бір-бірімен қарым-қатынас мәдениетін дамыту. Ал біздің басты міндетіміз – балаға тиімді білім мен тәрбие беру бағытында жұмыс жасау.

Әдебиеттер тізімі

1. Асадуллин А.Ш., Юсупов Р.А. Орыс тілді балаларға татар тілін оқыту әдістемесінің негіздері. – Қазан: Білім, 1998. – 151 б.
2. Вайизов С.Г. Қызықты грамматика: Мұғалімге арналған нұсқаулық. - Дайын. 3-ші басылым. – Қазан: Білім, 2002. – 207 б.
3. Уалиди Х. Татар грамматикасы. - Қазан, 1919 ж.
4. Гараева Г.Х. Біз ойнаймыз және оқимыз. (Орыс және татар мектептерінің татар тілі мен әдебиеті мұғалімдеріне, балабақша тәрбиешілеріне). – Қазан: Новоліф, 2007. – 240 б.
5. Зарипова З. М. Жетілдірілген ойындар: әдістемелік құрал / З. М. Зарипова, Р. С. Исаева. - Қазан: Бірінші полиграфия, 2013. - 128 б.
6. Қамаева Р. Татар тілін оқытудағы заманауи педагогикалық технологиялар // Білім. 2014. № 11. Б. 16-21.
7. Қамаева Р. Татар тілін оқытудағы заманауи педагогикалық технологиялар // Білім. 2015. № 2. Б. 5-7.
8. Қашапова М.Ф. Ең тәтті тіл – ана тілі. – Қазан: Білім, 2004. – 448 б.
9. Қашапова М.Ф. Ойнайық, балалар. Бірінші кітап. – Қазан, РИТС 2011. – 216 б.
10. Нұрғалиева М. Біз ана тілімізді үйренеміз. // Білім. 2017. № 2. Б. 44-45.
11. Нуриев Г.С., Қашапова М. Ф. Сөйлеуді білу дәрежесіне жету: оқу-әдістемелік қамтамасыз ету. – Қазан: ТДГПУ, 2010. – 204 б.
12. Сафиуллина Ф.С. Татар тілін оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. – Татарстан Республикасы «Хатер» баспасы, 2001. – 432 б.
13. Айдарова С.Х. Ойын арқылы білімге: орыс тілді балаларға татар тілін үйрететін бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған әдістемелік әзірлемелер. - Қазан: Изд-во ТГГИ, 1998 - 116 б .
14. Айдарова С.Х. Орыс тілді оқушыларды татар тіліне оқыту үдерісіндегі жаттығуларды саралаудың дидактикалық шарттары (Автореферат). - Қазан: Изд-во ТГГИ, 2001 ж
15. Айдарова С.Х., Гиниятуллина Л.М. Татар тілін оқытудың сараланған тәсілі. Қазан: Отечество, 2016 - 77 б.
16. Айдарова С.Х., Салимуллина Ю.Р. Татар тілін оқытуда бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану (татар тілінде) Еділ халықтарының дәстүрлі мәдениеті: халықаралық қатысумен III Бүкілресейлік ғылыми-практикалық конференцияның материалдары (9-11 ақпан 2016 ж.): 2 сәт. Ч. 1 (А-К). – Қазан: Бқылас, 2016. – 372 б. (С. 18-25)
17. Әлмиева Р.М. Студенттердің қиялын және шығармашылығын дамыту құралы ретінде рөлдік ойын // Оқушылардың шығармашылық қызметі: ізденіс, табу, есептер. - Қазан, 1995 ж.
18. Беспалько В.П. Педагогикалық технологияның құрамдас бөліктері. – М., Педагогика, 1989. - 190 б.
19. Виноградова, Н.А. Мектепке дейінгі педагогика: Бакалаврларға арналған оқулық / Н.А. Виноградова, Н.В. Микляева, Ю.В. Микляева. – М.: Юрач, 2012. – 510 б.
20. Волков И.П. Педагогикалық технологиялар. – М., Білім, 1990. – 381 б.
21. Выготский, Л. С. Ойын және оның баланың психикалық дамуындағы рөлі / Л.С. Выготский // Психологиялық сұрақтар. - 1966. - No 6. - С. 62-76.
22. Егереева С.Ф. Ойын технологиялары: оқыту әдісі. Жәрдемақы / С.Ф. Егереева; жоқ Ред. І.Т. Гайсин. – Қазан: Мектеп, 2007. – 87 б.
23. Лихачев Б.Т. Педагогика: курстық дәріс. Оқу құралы. – М., Прометей, 1992. - 528 б.
24. Ляпина Л. Нагимуллина В. Сауат ашудағы дидактикалық ойындардың рөлі // Білім. 2015. № 2. С. 57-60.
25. Новикова А.М. Ойын әрекетінің әдістемесі. / А. М. Новикова // Мектеп технологиялары. - 2009. - №6. - С. 77-89.

References

1. Asadullin A.Ş., İusupov R.A. Orys tıldı balalarğa tatar tılın oqytu ädistemesınıñ negızderı. – Qazan: Bılım, 1998. – 151 b.
2. Vaiizov S.G. Qyzyqy gramatika: Mūğalımgе arnalğan nūsqaulyq. - Daiyn. 3-şı basylym. – Qazan: Bılım, 2002. – 207 b.
3. Ualidi H. Tatar gramatikasy. - Qazan, 1919 j.
4. Garaeva G.H. Biz oınaimyz jāne oqımyz. (Orys jāne tatar mektepterınıñ tatar tılı men ädebieti mūğalımderne, balabaqşa tärbieşilerine). – Qazan: Novolif, 2007. – 240 b.
5. Zaripova Z. M. Jetıldırılgen oiynlar: ädistemelik qūral / Z. M. Zaripova, R. S. İsaeva. - Qazan: Bırınşı poligrafia, 2013. - 128 b.
6. Qamaeva R. Tatar tılın oqytudağy zamanauı pedagogikalıq tehnologialar // Bılım. 2014. № 11. B. 16-21.
7. Qamaeva R. Tatar tılın oqytudağy zamanauı pedagogikalıq tehnologialar // Bılım. 2015. № 2. B. 5-7.
8. Qaşapova M.F. Eñ tätti tıl – ana tılı. – Qazan: Bılım, 2004. – 448 b.
9. Qaşapova M.F. Oınaiyq, balalar. Bırınşı kıtap. – Qazan, RİTS 2011. – 216 b.
10. Nūrğalieva M. Biz ana tılımızdı üirenemiz. // Bılım. 2017. № 2. B. 44-45.
11. Nuriev G.S., Qaşapova M. F. Söileudi bilu дәrejesine jetu: oqu-ädistemelik qamtamasyz etu. – Qazan: TDGPU, 2010. – 204 b.
12. Safiullina F.S. Tatar tılın oqytudıñ ğylymi-ädistemelik negızderı. – Tatarstan Respublikasy «Hater» baspasy, 2001. – 432 b.
13. Aidarova S.H. Oıyn arqyly bılımgе: orys tıldı balalarğa tatar tılın üiretetin bastauyş synyp mūğalımderne arnalğan

әдістемелік азірлемелер. - Qazan: İzd-vo TGGİ, 1998 - 116 b.

14. Aidarova S.H. Orys tıldı oquşylardy tatar tilme oqytu üderısındegı jattyğulardy saralauıdyñ didaktikalıq şarttary (Avtoreferat). - Qazan: İzd-vo TGGİ, 2001 j.

15. Aidarova S.H., Giniatullina L.M. Tatar tılın oqytudyñ saralanğan täsılı. Qazan: Otechestvo, 2016 - 77 b.

16. Aidarova S.H., Salimullina İ.U.R. Tatar tılın oqytuda bûqaralyq aqparat qûraldaryn paidalanu (tatar tılınde) Edil halyqtarynyñ дәstürli mädenietı: halyqaralyq qatysumen III Bükilreseilik ğylymi-praktikalıq konferensianyñ materialdary (9-11 aqpan 2016 j.): 2 sağ. Ch. 1 (A-K). – Qazan: Yqylas, 2016. – 372 b. (S. 18-25)

17. Älmieva R.M. Studentterdiñ qıalyn jäne şyğarmaşylyğyn damytu qûraly retinde rödlık oıyn // Oquşylardyñ şyğarmaşylyq qyzmeti: ızdenis, tabu, esepter. - Qazan, 1995 j. 18. Bespälko V.P. Pedagogikalıq tehnologianyñ qûramdas bölükteri. – M., Pedagogika, 1989. - 190 b.

19. Vinogradova, N.A. Mektepke deingı pedagogika: Bakalavrlarğa arnalğan oqulyq / N.A. Vinogradova, N.V. Mikläeva, İ.U.V. Mikläeva. – M.: İurah, 2012. – 510 b.

20. Volkov İ.P. Pedagogikalıq tehnologialar. – M., Bılım, 1990. – 381 b.

21. Vygotski, L. S. Oıyn jäne onyñ balanyñ psihikalıq damuyndağy röli / L.S. Vygotski // Psihologialıq sûraqtar. - 1966. - No 6. - S. 62-76.

22. Egereva S.F. Oıyn tehnologialary: oqytu ädisı. Järdemaqy / C.F. Egereva; joq Red. I.T. Gaisin. – Qazan: Mektep, 2007. – 87 b.

23. Lihachev B.T. Pedagogika: kurstyq дәris. Oqu qûraly. – M., Prometei, 1992. - 528 b.

24. Läpina L. Nagimullina V. Sauat aşudağy didaktikalıq oıyndardyñ röli // Bılım. 2015. № 2. S. 57-60.

25. Novikova A.M. Oıyn äreketiniñ ädistemesı. / A. M. Novikova // Mektep tehnologialary. - 2009. - №6. - S. 77-89..

Авторлар туралы мәліметтер

Миннегалиева Лилия Илдусовна

Лауазымы: 2 курс магистратурасы, Қазан федералды университеті

Ұялы тел. 89586245096

e-mail: minnegalieva27@mail.ru

Хуснутдинов Дамир Хайдарович

Лауазымы: филология ғылымдарының кандидаты, ФГАОУ ВО «Қазан (Еділ) федералдық университеті» татар тіл білімі кафедрасының доценті

Ұялы тел. 89046646819

e-mail: domer1982@mail.ru

Информация об авторе

Миннегалиева Лилия Ильдусовна

Должность: 2 курс магистратура, Казанский федеральный университет

Сот. тел: 89586245096

E-mail: minnegalieva27@mail.ru

Хуснутдинов Дамир Хайдарович

Должность: кандидат филологических наук, доцент кафедры татарского языкознания ФГАОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет»

Сот. телефон: 89046646819

E-mail: domer1982@mail.ru

Authorlar turaly malimetter

Minnegalieva Lilia Ildusovna

Mailing address: 2nd year Master's degree, Kazan Federal University

Mob.phone: 89586245096

E-mail: minnegalieva27@mail.ru

Khusnutdinov Damir Khaidarovich

Position: Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Tatar Linguistics, Kazan (Volga Region) Federal University

Mob.phone: 89046646819

E-mail: domer1982@mail.ru